

➕ PER QUÈ NO ARRELÀ MÉS EL PROTESTANTISME?

Les dificultats van obeir més a factors culturals i polítics que religiosos. La Inquisició perseguí fins a la mort tota dissidència religiosa, d'acord amb una monarquia que conqueria Amèrica per a l'església de Roma, els representants de la qual no duïen aquí un model de vida tan degradat com en altres indrets. El clima mediterrani afavoria una religiositat d'exhibició pública (processons, romeries, rosaris de l'aurora, etc.), als antípodes de l'austeritat del protestantisme, el qual rebutjava el culte als sants i Mare de Déu als quals van lligades les festes majors i, fins i tot, tants noms de pobles i ciutats. Era, doncs, un canvi massa brusc. Les escriptures en català i els grans textos dels reformadors no han arribat a la nostra llengua fins a la dècada dels 90 del segle passat, de manera que s'alimentava la idea que el protestantisme era una religió estrangera per als estrangers.

→ simplement, a oir missa, sense comprendre-la.

El 22 de setembre de 1521, Philipp Melancthon celebrà el que es considera primera comunió protestant, amb les dues espècies, fins llavors reservada només al clergat, de manera que aquesta pràctica esdevindrà un senyal d'identitat del cristianisme de la Reforma. Tres mesos després, la nit de Nadal, Andreas Rudolph Bodenstein, conegut com a *Karlstadt*, deia missa amb roba normal de carrer, celebrava un servei de comunió amb copa i pa corrent, fent beure vi de la copa i menjar pa als laics assistents, alhora que hi llegia en llengua alemanya els passatges de l'Evangelí, en comptes d'emprar el llatí com era habitual.

L'abril de 1529, la *dieta* o parlament d'Espira (Alemanya) veu com diversos prínceps electors i catorze ciutats alemanyes, partidaris de les tesis luteranes, *protesten* davant les pretensions de l'emperador Carles d'anul·lar el dret a la lliure elecció religiosa a cada territori, tal com la mateixa dieta havia aprovat tres anys abans. De llavors ençà, els partidaris de la Reforma iniciada per Luter són coneguts arreu com a *protestants*. ●

La Reforma als Països Catalans

Aran, Andorra i la Catalunya Nord van ser les vies a través de les quals la Reforma protestant va penetrar al nostre país. En primera instància, el moviment va tenir més incidència al País Valencià que no a Catalunya.

Reportatge de Josep-Lluís Carod-Rovira, director de la càtedra UPF sobre Diversitat Social i autor d'«Història del protestantisme als Països Catalans» (Tres i Quatre).

Les idees de Luter van penetrar al país a través de la frontera (Aran, Andorra i Catalunya Nord), els intercanvis comercials (marxants procedents de països protestants, impressors, operaris i tècnics de la indústria), la immigració (sobretot la procedent del nord de les Corberes), les estades a l'estranger per estudis o feina (alguns s'hi hauran d'exiliar), els ports de mar (vaixells que introduïen literatura protestant d'amagat), els llibres (hi haurà un veritable xarxa clandestina de venda de llibres protestants) i el bandolerisme d'origen occità.

L'alçament popular conegut com a Germanies que, el 1519, esclata a València i a Mallorca, amb alguns aldarulls a Catalunya, i que s'allargarà durant quatre anys, és integrat per artesanat urbà, gremis tèxtils i pagesia, sectors socials molt sensibles a la Reforma a Flandes, França i Itàlia. Se sap que, entre els rebels locals, van circular els escrits de Luter i el setembre de 1521, a València, ja hi confiscaven llibres prohibits del monjo alemany. Nou anys després, els inquisidors reben ordres perquè estiguin atents a les obres d'autors alemanys no coneguts que escriguin sobre teologia, dret i

Francesc de Paula Ruet —esquerra— i Antoni Vallespinosa —centre— són dos dels principals referents protestants al nostre país. A la dreta, convenció d'Esforç Cristià a Sabadell (1917), amb el pastor Antoni Estruch, amb barba, al centre.

art, no solament Luter, i que en demanin informació als llibreters i, tot seguit, decreten l'obligatorietat de denunciar llibres heretges, encara que estiguin amagats rere el nom d'autors catòlics, pràctica habitual per burlar la censura.

El 1521, Jaume d'Olesa tramet al papa Lleó X *Jacobi de Olesia Contra errores Martini Lutheri*. L'obra, escrita en llatí, malauradament avui perduda, és la primera contrària al pensament luterà escrita als Països Catalans i al sud dels Pirineus. El papa regracià per carta a D'Olesa la tramesa del text, convençut que era el millor que s'havia escrit sobre la matèria. Han passat tan sols quatre anys d'ençà que Luter començà una veritable revolució de consciències en el si de l'Església catòlica i una persona culta com D'Olesa, resident a Mallorca i amb contactes amb els cercles intel·lectuals de València, ja coneix prou l'obra luterana per combatre'n les posicions doctrinals. El 4 de desembre de 1523, el Tribunal de la Inquisició de Mallorca condemna a mort i crema viu el pintor Gondisalvi, resident a Palma i originari de la població castellana de Montealegre del Castillo, per "heretge luterà negatiu", tan sols cinc mesos després que els monjos agustins Henri Voes i Jean van Eschen, considerats els primers màrtirs del protestantisme, les primeres víctimes de la Inquisició per aquest motiu, fossin cremats vius a la Gran Plaça de Brussel·les. També era agustí Jean Vallière, cremat viu per luterà a París, aquell agost, i primer màrtir del protestantisme a França.

A Barcelona, el primer gran acte de fe té lloc el 1539, a partir del qual occitans i francesos sospitosos de ser protestants, freqüentaren com ningú els tribunals inquisitorials i el 1542 es té constància de la presència d'obres luteranes, en determinats cercles de la ciutat. Però els primers nuclis d'influència protestant, més pròpiament dignes d'aquest nom, es troben al País Valencià, cap als anys cinquanta, a l'entorn del noble Gaspar de Centelles, que havia conegut la Reforma a Sardenya amb Segimon Arquer. Retirat al seu palau de Pedralba (Serrans), Centelles es reuneix amb un petit grup, del qual formen part Jeroni Conques, Pere Lluís Berga, Miquel Centelles, Miquel Pérez i l'esmentat Arquer, els quals discuteixen sobre temes religiosos. També hi ha

El palau de l'Aljafería (Saragossa), actual seu de les Corts d'Aragó, on va morir Pere Galès.

➤ PERE GALÈS, FIGURA DEL PROTESTANTISME CATALÀ

Va néixer a Ulldecona (Montsià) el 1537. Filòsof, hel·lenista, epigrafista, llatí, numismàtic i poliglòt de prestigi, és el nom més destacat del protestantisme català. Educad amb P.J. Nunyes, es formà a França i Itàlia, fou protegit de l'humanista Antoni Agustí, ar-

quebisbe de Tarragona, i es relacionà amb els grans erudits de l'època entre els quals fou sempre altament considerat. El 1583, a proposta de Teodor de Beza, successor de Calví, entrà com a professor de filosofia a la universitat de Ginebra. El 1593, camí de Bordeu, fou capturat i lliurat a la Inquisició, a les presons de la qual morí el 1595, a Saragossa, després de negar-se a renunciar a la seva fe reformada. Mort en captivitat, fou jutjat, condemnat a mort, desenterrades les despulles i cremat.

el focus de la cartoixa de Porta Coeli, amb diversos monjos encapçalats pel prior Miquel Vera i, finalment, el grup de Morella, amb Miquel Ença i Gaspar Querol.

Del segle XVI al XIX, l'exili serà l'únic refugi per viure la nova fe amb normalitat, com és el cas de Pere Galès, Pere Lluís Berga, Joan Nicolau Sacharles o Vicent Soler. A Catalunya Nord, la Inquisició s'hi suprimirà el 1768, dinou anys després de l'annexió a França, el catolicisme s'hi viurà com a expressió de catalanitat i no serà fins al 1895 que s'hi fundarà l'església protestant de Cotlliure, primera comunitat integrada per catalans autòctons, bàsicament pescadors. Menorca, sota domini britànic el segle XVIII, serà una excepció de civilitat, amb culte catòlic, anglicà, metodista, ortodox grec i jueu, i una

veritable florida cultural en català. El 1733, Lluís de las Torres, sacerdot valencià convertit a l'anglicanisme, tradueix els evangelis al català, durant la seva estada a Windsor, amb el títol *Nou Testament de Nostre Señor Jesús Christ del grek en llengua menorquina*, escrit, però, en la variant valenciana de la llengua. En un segle com aquest, tan erm per al protestantisme autòcton, serà l'alacantí Pere de Montegon i Paret qui, el 1786, començarà a publicar, a Madrid, *El Eusebio*, novel·la que descriu el món tolerant, quàquer i protestant dels Estats Units, de la qual sortiran nombroses edicions, algunes de les quals fetes a Barcelona i Perpinyà.

El segle XIX comporta la represa del protestantisme en terres catalanes, amb l'arribada de missioners protestants, excepte a Eivissa, on el cristianisme de la

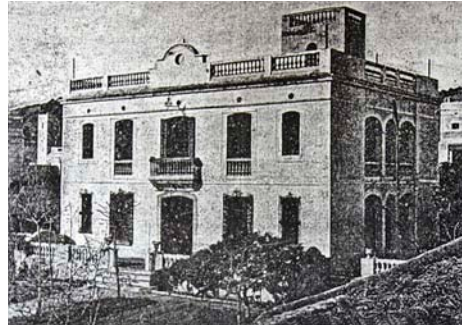

AHIR I AVUI. Dues imatges de l'Hospital Evangèlic de Barcelona, l'únic existent al sud dels Pirineus. La primera fotografia és del 1893, l'any de la seva fundació, i la segona, de l'actualitat. El centre disposa de 116 llits i una àrea àmplia de consulta externa amb especialitats múltiples.

L'aportació més important a la cultura catalana feta pels protestants és la primera traducció al català de *Lo Nou Testament*, realitzada per Josep Melcior Prat, apareguda a Londres el 1832, un any abans de l'inici formal de la Renaixença, amb Aribau, de la qual van sortir-ne tres edicions més, novament a Londres, Barcelona i Madrid, fins a un total de deu mil exemplars, xifra important en una societat il·litrada i no avesada a llegir en la seva llengua.

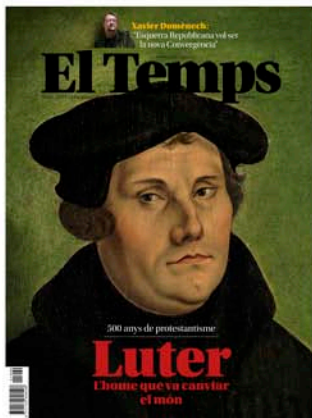
Un altre fet destacat és el naixement de la revista *Presència Evangèlica*. Creada un diumenge al matí, amb els seus promotors tranquil·lament asseguts en un banc del barceloní parc de la Ciutadella, per defugir la vigilància franquista,

Àngel Cortès en fou el motor inicial i primer director, funció que el 1975 assumirà Benjamí Planes fins a l'actualitat. Tots dos, amb Josep Grau, en són els fundadors. El primer número va aparèixer el 20 d'abril de 1968, amb un tiratge no su-

perior als 800 exemplars. La significació històrica de la iniciativa és extraordinària, atès que es tracta de la primera publicació protestant íntegrament en català, la continuïtat de la qual arriba fins avui. ●

500 ANYS de la Reforma de Luter a El Temps

Per gaudir de reportatges com aquest, fes-te'n subscriptor digital al 50% (abans 70€, ara 35€)
www.eltemps.cat